

Foto: Aurore Gardès-Cherif

Att leva tillsammans

Text: Britt-Marie Lidesten

Människor möts, har olika erfarenheter bakom sig och olika förväntningar på varandra. Till skolan kommer elever från många länder och kulturer. Hur möter vi dem? Självklart varmt och välkomnande och med utgångspunkt i de grundläggande förutsättningarna som rör demokratiska värderingar, i jämlikhet mellan könen och i vårt skolsystems uppgift att ge lika förutsättningar för alla elever att utvecklas.

Hösten 2018 ordnade Bioresurs en kurs kring sex och samlevnad med målgruppen biologilärare på grundskola och gymnasium, speciellt lärare som undervisar nyanlända elever. Gemensamt diskuterades hur man kan skapa en inkluderande miljö för att bland annat prata om könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning, kärlek, hormoner och smittspridning. Kursdagen innehöll föreläsningar och diskussioner med syfte att tillsammans utveckla lektionsmaterial. Detta finns samlat på vår webbsida, se *Resurser, Kropp och hälsa*.

På följande sidor berättar Aurore Gardès-Cherif, lärare i NO, Bi och Ma på språkintruktionsprogrammet i Umeå om en temavecka kring sex och relationer. Evana López, extern samordnare vid Kärleksakuten i Uppsala, berättar om besök hos gymnasieklasser för att samtala om sex och samlevnad. Auli Arvola Orlander och Sara Planting-Bergloo, båda forskare vid Institutionen för matematikämnet och naturvetenskapsämnenas didaktik, Stockholms universitet, reflekterar över klassrumssituationer.

Undervisningssekvenser

Uppgiften för deltagarna under Bioresurs kursdag var att gruppvis diskutera kring utformningen av undervisningssekvenser och fundera över vilka aspekter som behöver vara med.

Undervisningen i sex och samlevnad, liksom all undervisning för nyanlända, handlar också om att utveckla ett språk. Det gäller att förstå vilka ord som är accepterade att använda i mer formella sammanhang som exempelvis läkarbesök och vilka som är mer vardagliga och slangbetonade. Eleverna ska kunna sätta ord på sin kropp och hur de uppfattar sig själva.

Kärlek och hormoner

De kroppsliga aspekterna ingår självklart i biologiundervisningen, som exempelvis köns-hormoners betydelse, men det är även viktigt att prata om beteenden och här inverkar hormonerna. Frågor som kan bli aktuella att samtala om är exempelvis: Hur visar killar och tjejer intresse? Hur blir man ihop? Hur är det i andra kulturer?

Genus, sexuell läggning, normer

Genusperspektiv innebär i skolsammanhang att vidga perspektivet till att omfatta frågor som rör biologi, samhällsvetenskap, historiskt perspektiv och religiösa föreställningar. Att lyfta frågor kring genus, sexuell läggning och normer handlar om att reflektera över den egna identiteten.

Smittspridning

Hur undviker man könssjukdomar som gonorré, klamydia och hiv/aids? Vilka är symtomen? Hur behandlas sjukdomarna? Frågorna kring sexuellt överförbara sjukdomar handlar också om smittspridning, smittspårning och bestämmelserna i smittskyddslagen.

Bioresurs webb

Bioresurs har tidigare gjort ett projekt i samverkan med Skolverket för lärare som undervisar på särskild utbildning för vuxna, som bland annat inkluderar delen *Livsstil, hälsa och kroppen*. Materialet är i stor utsträckning relevant även för andra elevgrupper. Se loggan *VuxNwebben* på startsidan. Se även *Sex- och samlevnadsundervisning för nyanlända* under *Resurser, Kropp och hälsa*.

Kärleksveckan på Midgårdsskolan

På Midgårdsskolan i Umeå arbetade alla lärare som undervisar på Språkintroduktionsprogrammet ämnesövergripande för att anordna en tema-vecka i början av vårterminen kring sex och relationer, Kärleksveckan.

Text och foto: Aurore Gardès-Cherif, lärare i NO, biologi och matematik vid Midgårdsskolan i Umeå
E-post: aurore.gardes.cherif@umea.se

Hur visar man intresse för den andra i Sverige? Vad är en perfekt kärleksrelation? Syns det om man har haft sex? Att svara på sådana frågor kan leda till spännande diskussioner i klassrummet: relationer och sex handlar om kultur, normer och om personliga värderingar. Om eleverna är nyanlända, krockar ofta deras föreställningar med den sekulära liberala svenska synen på kärlek och sex, vilket kan leda till en obekvämtystnad i klassrummet eller tvärtom (mycket) livliga diskussioner. Det handlar inte bara om att undervisa om det kroppsliga eller att förklara de lagar som styr relationerna i Sverige, utan också om att ta hänsyn till och att utmana elevernas föreställningar, med respekt för deras värderingar och kulturer.

Kärleksveckan på Midgårdsskolan inleddes med en teaterföreställning av Ögonblicksteatern, *Killarna*, om vänskap, kön och sexualitet med ett normkreativt förhållningssätt. I början av veckan fick eleverna också, som en "isbrytande" uppgift, anonymt skriva ner alla ord de förknippar med ordet sex på en hemsida, där enskilda ord blir större ju fler som valt just det ordet (se till exempel answergarden.ch). Orden visades upp för hela gruppen och vi kunde snabbt fånga elevernas föreställningar och prata om att sex inte bara handlar om att tillfredsställa ett biologiskt behov, utan också om starka känslor.

I ett biologipass fick eleverna lära sig vilka ord som används för att prata om sex och i vilket sammanhang de ska användas genom att, i små grupper, para ihop ord med bilder (se www.rfsu.se/globalassets/pdf/lektionsunderlag2015web.pdf). Genom att använda ett språkutvecklande arbetssätt avdramatiserade vi bilderna och utmanade känsliga och felaktiga representationer, som mödomshinna. De fick även placera olika ord på

könsorganens delar på 3D-modeller. Eleverna studerade också hur hormonerna styr puberteten, menscykel och graviditet genom att titta på olika bildspel (se bland annat materialet på youmo.se) och svara på frågor.

Under hela veckan använde lärarna sig av olika pedagogiska redskap för att skapa en avdramatiserad, trygg och aktiv stämning i klassrummet, bland annat Kahoot (en webbtjänst för att skapa egna frågesporer, se bilden ovan), fyrahörnsövningar, filmer, diskussionsfrågor och case- och bildanalys.

Eleverna diskuterade till exempel etiska och moraliska livsfrågor kring kärlek och relationer i ett multireligiöst perspektiv. Tillsammans med skolsköterskan och skolkuratoren samtalade eleverna om sexuell hälsa, preventivmedel, lust, samtycke och om hur kroppsspråket kan säga "ja" eller "nej". Ett studiebesök till Ungdomsmottagningen hade även bokats in.

Eleverna analyserade olika "case" för att bekanta sig med Sveriges lagar och med allas rättigheter och skyldigheter när det gäller relationer, bland annat om hur man kan få hjälp när man känner sig kontrollerad av familj och vänner. Eleverna reflekterade kring hur könsnormer gestaltas i olika reklambilder. De fotade sig själva efter en traditionell syn på könen (kvinnligt eller manligt) och utmanade sedan den synen genom att skapa en neutral bild.

Eftersom vi anser att relationer är en självklar del av integrationsarbetet som Språkintroduktionsprogrammet strävar mot, bjöd vi in de elever som studerar på nationella program att delta i våra elevers reflektioner, genom språkcaféer. Veckan avslutades med olika framställningar i form av musik, dans och mingel i skolans kafeteria.

”Vi hoppas att Kärleksveckan blev ett minnesvärt och betydelsefullt inslag i våra elevers nya liv i Sverige.”

Aurore Gardès-Cherif

Kärleksakuten rycker ut

Bioresurs ställde några frågor till Evana López, extern samordnare vid Kärleksakuten i Uppsala, som besöker skolklasser och pratar om sex och samlevnad.

Hur ser en vanlig lektion ut?

– Våra lektioner brukar variera mellan lek, diskussion och föreläsning, där vi börjar med att på ett lekfullt sätt ta reda på nivån i klassen, därefter går vi igenom könens anatomi och utifrån det bygger vi på med kunskap kring sexualitet, prevention och samtycke. Vår erfarenhet är att genom att utgå från kroppen är det lättare att på ett smidigt sätt övergå till ämnen som en del elever annars tycker är pinsamma eller avfärdar som irrelevanta.

Hur lägger ni upp lektionerna så att de känns relevanta för alla?

– Det är förstas den största svårigheten vi möter men genom att låta eleverna själva lägga nivån i diskussioner kan vi fylla i de luckor som saknas och fungera som ett stöd för inläring. Allt vi tar upp kommer inte att vara nytt för alla elever i klassen men för att få ett bra klimat är det viktigt att alla elever förstår det vi säger. Först då kan vi lägga till information som är ny för alla.

Vad är eleverna mest intresserade av?

– Vilka frågor som förekommer beror en hel del på vilken ålder eleverna är i. Tidigt i gymnasiet undrar många vad som är normalt och inte, samt hur en flirtar och vet om någon är intresserad. De kan även ha funderingar om begrepp och ord de stött på online. Under det sista gymnasieåret är frågor fortfarande aktuella kring hur man vet om någon är intresserad, men då är det även vanligt med frågor om vilka olika typer av preventivmedel som finns och hur kroppen fungerar.

Gör ni något speciellt för att eleverna ska känna sig bekväma med undervisningen?

– När det gäller sexualundervisning är det viktigt att låta elever hantera undervisningen på sitt sätt, så länge det inte stör de andra. Vår uppgift är att göra innehållet tilltalande för alla men eleverna väljer själva hur mycket de vill delta och lyssna. Vissa elever kanske inte vågar visa kompisarna att de är intresserade av undervisningen. För att alla elever ska våga ställa frågor använder vi en frågelåda där alla elever måste lämna en lapp, oavsett om de skrivit en fråga på den eller inte.

Sedan blandar vi dessa med frågor från andra skolor för att alla ska våga fråga.

Hur upplever du själv att det är att hålla i lektionerna?

– Jag upplever det extremt givande och kul. I alla klasser jag har varit i är efterfrågan att få prata om sex och samlevnad med en vuxen stor och alla har tankar och funderingar kring kroppen eller sin sexualitet. Att alla får undervisning är inte bara viktigt för individerna utan även för jämlikheten och för att vi ska förstå varandra.

Har du några tips till lärare som ska undervisa i sex och samlevnad?

– Det absolut viktigaste är att ta upp ämnet och skapa en miljö där sex och samlevnad kan diskuteras på ett respektfullt sätt. Att inte ha all kunskap om allt gör ingenting, att säga "jag vet inte, bra fråga, jag tar reda på det till nästa gång" och sedan följa upp det räcker väldigt långt. Mycket bra information och övningar finns på umo.se. Att rekommendera eleverna trovärdiga sidor där de själva kan ta reda på information är jättebra, eftersom det finns väldigt mycket felaktiga påståenden på internet.

Kärleksakuten

Kärleksakuten är en ideell sexualupplysningsorganisation som drivs av universitetsstuderande vårdstudenter i Sverige och gör "utryckningar" till skolklasser. Syftet är att upplysa och samtala öppet med ungdomar om sex och samlevnad på ett inkluderande och normkritiskt sätt samt att verka för minskad spridning av könssjukdomar och hiv. Kärleksakuten utbildar även universitetsstudenter i sexologi. Organisationen grundades 1999 inom den internationella studentföreningen IFMSA, International Federation of Medical Students' Associations. I Sverige finns Kärleksakuten i Umeå, Uppsala, Stockholm, Örebro, Linköping, Göteborg och Lund/Malmö och finansieras av Folkhälsomyndigheten. Kontaktuppgifter till representanterna i respektive stad finns på hemsidan.

Källa: karleksakuten.se

IFMSA-Sweden: www.ifmsa.se

Foto: www.pexels.com

Sex och samlevnad

– intressant och utmanande undervisning

Text: Auli Arvola Orlander, forskare och studierektor, och Sara Planting-Bergloo, doktorand, båda vid Institutionen för matematikämnet och naturvetenskapsämnenas didaktik vid Stockholms universitet. Sara Planting-Bergloo är även biologilärare och undervisar på gymnasiet. E-post: auli.arvola.orlander@mnd.su.se och sara.planting.bergloo@mnd.su.se

– Hur ofta har du samlag, fröken?

Sex och samlevnad är ett undervisningsområde som kan väcka utmanande frågor. Frågor som kommer nära det privata och lärarens uppgift blir att ömsom sätta gränser och ömsom utmana. Området engagerar många elever medan andra förblir ointresserade. Ja, finns det ett roligare, mer intressant och utmanande ämnesområde att undervisa i än sex och samlevnad?

Nordiska länder har en lång tradition av att undervisa om sex och samlevnad. Sverige införde redan 1955, som första land i världen, obligatorisk sex- och samlevnadsundervisning.

Vad tycker elever och lärare?

Enligt UngKAB15 (Folkhälsomyndigheten 2017), en undersökning av kunskap, attityder och beteenden hos ungdomar i åldern 16–29 år, är skolan en viktig källa för sex- och samlevnadsinformation.

Undersökningen visar att 49 procent av ungdomarna är nöjda med skolans undervisning och anser att skolan ger trovärdiga kunskaper. Dock anser de sig få för lite undervisning om genus, relationer och jämställdhet, normer och hbtq-perspektiv. Och framför allt intresserar frågan om hur man får en relation att fungera bra. Skolinspektionen genomförde under hösten 2017 en kvalitetsgranskning av de olika svenska skolformernas sex- och samlevnadsundervisning. Granskningsrapporten, som Skolinspektionen publicerade ►

Foto: www.pexels.com

2018, visar bland annat på en bristande likvärdighet i skolans sex- och samlevnadsundervisning och att eleverna i för liten utsträckning involveras i vad undervisningen bör handla om.

I Sverige har sex- och samlevnadsundervisningen av tradition varit NO- och biologilärarnas ansvar men ämnesområdet har de senaste åren inkluderats i flera andra ämnes- och kursplaner. NO- och biologilärare som är experter på reproduktion i växt- och djurriket har dock sällan fått utbildning i att föra de samtal om normer, identitet, relationer och sexualitet som krävs i vissa av dagens kursplaner. Enligt Skolinspektionens rapport från 2018 anger många av de intervjuade lärarna att det är svårt att undervisa om sex och samlevnad. De känner sig obekväma med själva området, upplever sig inte hänga med i samhällstrender eller vet inte hur de ska hantera laddade diskussioner som strider mot värdegrunden. Samtidigt finns det många exempel på en föredömlig sex- och samlevnadsundervisning där eleverna uppfattar innehållet som ytterst relevant och intressant.

Vad säger forskningen?

Tidigare forskning om skolans sex- och samlevnadsundervisning visar på svårigheter med att engagera elever i diskussioner om sex och relationer (Senior & Chenhall 2017) och att uppgiften ibland försvåras ytterligare av att sex- och samlevnadsundervisningen interagerar med och ramas in av religiositet och sekularism (Rasmussen 2017). UNESCO (2018) betonar dock vikten av att eleverna i undervisningen får reflektera över sociala normer, kulturella värden och traditioner. Norden och Sverige framhålls ofta som förebilder för sex- och samlevnadsundervisning. Bang Svendsen (2017) menar dock att sekulära och fördomsfria åsikter i undervisningen också skapar olika typer av begränsningar. Begränsningar och åsikter som kan utvecklas till orealistiska föreställningar om vad undervisningen innebär. Exempelvis så kan föreställningen om "frigjordhet" leda till olika former av exkludering. Den sekulariserade sex- och samlevnadsundervisningen kan även innebära att kunskaper om biologiska och sociala faktorer hålls isär istället för att få ta plats och berika varandra (Bang Svendsen 2017). Frågor

som för eleverna är en sammanflätad verklighet skiljs åt i skolans struktur och ämnesuppdelning trots att sex och samlevnad bör belysas tvärvetenskapligt.

Forskningen har bland annat visat exempel på hur en jämförelse mellan den mänskliga reproduktionen och djurvärlden i undervisningen kan befästa heteronormativitet och därmed bli begränsande. I naturen finns en mångfald av reproduktionssätt bland växter och djur och det förekommer både könsöverskridande och samkönade sexuella praktiker bland djur (Orlander Arvola 2016; Barron & Brown 2012). Fil. dr i zoologi och genusforskaren Malin Ah-King beskriver i skriften *Genusperspektiv på biologi* från 2012 mer om detta samt hur kulturella föreställningar genom historien har påverkat tolkningen av biologisk forskning. *Genusperspektiv på biologi* rekommenderas för nya perspektiv till biologiundervisningen.

Situationsbilder från klassrummen

Som forskare i ämnesdidaktik följer vi händelser i klassrummet och vår forskning sker i nära samarbete med de undervisande lärarna. Just nu intresserar vi oss främst för möjligheter och begränsningar i olika händelser i klassrummet och ställer frågor som: *Hur kommer olika begränsningar och möjligheter till uttryck i skolans sex- och samlevnadsundervisning?* Det kan exempelvis handla om hur ämnes-, kurs- eller läroplanens innehåll gestaltas i uttalanden och händelser i klassrummet, hur händelser påverkar klassrumsklimatet eller hur klassrummet blir en bärare av samhällstendenser.

Vi kommer nu att beskriva ett antal verkliga klassrumssituationer vi varit med om i vår forskning, som är hämtade från olika högstadies- och gymnasieklassrum. Vårt syfte med att beskriva och reflektera kring olika klassrumshändelser är att visa hur elevernas samtal kan vägleda läraren i sin undervisning. Enligt Skolinspektionen (2018) har ungefär hälften av eleverna inget större inflytande över sex- och samlevnadsundervisningen. En god sex- och samlevnadsundervisning behöver göra eleverna delaktiga – annars finns risken att undervisningen missar diskussioner som är särskilt viktiga för eleverna. Forskning visar att elever efterfrågar ämnesövergripande diskussioner, utan givna svar. Detta till skillnad från NO- och biologilärare, som gärna ser att sex- och samlevnadsundervisningen har en tydlig naturvetenskaplig inriktning. Vi kommer därför även att reflektera kring hur elevernas samtal kan utvecklas till att utforma en undervisning baserad på mer tvärvetenskapliga frågor.

Filmvisning

Den första klassrumssituationen beskriver en filmvisning under en lektion: "Det är ett sorl i klassrummet. Många pratar om filmen samtidigt som filmen pågår. En kille ropar högt och rätt ut när två killar kysser varandra på film. Sorlet slutar då filmen börjar belysa asexualitet. Några tjejer tittar på mobilerna. Sorlet i klassrummet tar ny fart när eleverna fortsätter att kommentera filmen. Ett litet jubel och någon applåderar när filmen är slut." (Filmen som visades var *Sex och lust*, Filmo/Cinebox, 2014.)

Självklart måste filmen vara anpassad till målgruppen, ha ett relevant innehåll och följas upp efteråt men en film kan även användas för andra syften. En film kan vara en möjlighet att som lärare observera eleverna och utforska deras reaktioner inom olika mer eller mindre kontroversiella områden. Elevernas reaktioner kan sedan vägleda den fortsatta sex- och samlevnadsundervisningen.

Under filmen pratar några av eleverna högljutt, det blir en total tystnad när asexualitet kommer på tal, några av eleverna har ett mycket stort intresse för sina mobiler och det blir jubel och applåder vid vissa filmsekvenser. Det blir tydligt att filmen väcker olika typer av känslor – som osäkerhet och möjligen också avståndstagande. Viktiga signaler att fundera kring i en fortsatt planering av undervisningen. Lärarens tidigare erfarenheter i kombination med kunskaper om gruppen kommer till nytta i funderingar kring vilka samtal som ska föras. Elevernas känslouttryck ger en möjlig ingång till att undervisa om hbtq-frågor och diskrimineringsgrunderna men även till att belysa asexualitet.

Tamponglaboration

Den andra klassrumssituationen beskriver när en grupp elever undersöker olika tamponger genom att sänka ner dem i en bägare med vatten:

Elev: *OMG, blir det så här inuti? Alltså basically den...*

Elev: *Alltså jag ska aldrig använda. Alltså varför måste den bli så tjock. Jag fattar inte.*

Elev: *Alltså den väger typ tre ton. Man kan inte gå runt och bära, den måste glida ner.*

Elev: *Tänk om själva snöret går av. Tänk om det går sönder när man drar!*

Klassrumssituationen visar hur laborationer eller andra praktiska utforskanden omkullkastar lärarens och forskarens föreställning om vad 17–18-åriga ungdomar vet eller inte vet. Elevernas samtal visar att alla ungdomar i gymnasieåldern inte är bekanta med tamponger. Elevsamtalet blir ett intressant underlag för läraren att reflektera över, till exempel vilka gränser

eleverna ger uttryck för, som blir viktiga att ta hänsyn till men också utmana i uppföljningen av laborationen. Elevernas samtal öppnar upp för en möjlig ingång till samtal om fördomar kring mödomshinnan, oskuldsmåttet och slidkranen men även om attityder till mens.

P-piller

Den tredje klassrumssituationen beskriver när en grupp elever samtalar om olika preventivmedel.

Elev: *För jag är anti p-piller, alltså jag tycker, jag hatar hormonrubbingar. Alltså det är f-n det värsta som finns så, jag vill så här, skriva om varför det ska vara tjejens ansvar, att killar kanske ska äta...*

Elev: *Reproduktion.*

Elev: *Det finns ju typ...*

Elev: *Ja, jag vet de håller ju på att utveckla det men alltså åh nej, jag hatar p-piller. Man blir f-n fuckad!*

Elevernas samtal om p-piller innehåller många olika möjligheter för lärarens fortsatta undervisning. Läraren kan anta ett biologiskt perspektiv och utveckla elevernas kunskap om kroppens olika hormonsystem kopplat till reproduktionen. Eleverna visar dock tydligt att de är intresserade av genusaspekten på preventivmedel. De lyfter frågor om det enbart är kvinnans ansvar att skydda sig för oönskad graviditet eller även partnerns. De undrar också varför det inte finns p-piller för män. Elevernas känslouttryck och ifrågasättande ger även möjliga ingångar för diskussioner om rätten till sin kropp, abortfrågan och åsikter och traditioner som berör kvinnans kropp.

Begrepp och benämningar

I den fjärde klassrumssituationen ska läraren ha en genomgång om det manliga och kvinnliga könsorganet. Föreställ er en situation med elever som i sin iver ropar rätt ut i klassrummet.

Lärare: *Vad brukar man kalla det manliga könsorganet för?*

Elever: *Penis, kuk, snopp, stoch, snorre, balle, salami, snok, prinskorv, bratwurst!*

Lärare: *Ganska många namn. Vad kallar man det kvinnliga organet för?*

Elever: *Fitta, slida, mus, muff, vagina, slipa, tranfetten, framrumpan, Kajsa!*

Lärare: *Det finns ganska många namn. Kärt barn har många namn.*

Det är en klassrumssituation som väcker många frågor som är värda att fundera över. Lärarens ingång skulle kunna vara början på en språklig reflektion tillsammans med eleverna. Ur ett

språkutvecklande perspektiv kan det vara viktigt att diskutera i vilka sammanhang vilket ord för könsorgan används. Vilka ord bör användas i klassrummet, på vårdcentralen, på förskolan och med kompisar och vilka ord kan uppfattas som negativa eller till och med kränkande?

Dock kan undervisningen uppfattas som heteronormativ och ett upprätthållande av en tudelning mellan kvinnligt och manligt. Att heterosexuallitet är norm visar Malin Ah-Kings (2013) analys av fem svenska gymnasieböcker i biologi. Den väcker också frågor kring hur olika sexualiteter och identiteter ska uppmärksammas i klassrummet. Hur behandlar man könsöverskridande identiteter och olika aspekter på kön i undervisningen? Kopplingen mellan biologiskt kön och andra könsaspekter, som till exempel juridiskt och socialt kön, och deras påverkan på varandra behöver belysas och redas ut (Olsson & Eriksson 2018). Om du som lärare är intresserad av att läsa mer om hur olika aspekter på kön och sexualitet kan behandlas i skolans sex- och samlevnadsundervisning rekommenderar vi läsning i RFSU:s skolmaterial *Den onaturliga naturen* (reviderad upplaga).

Låt känslor och samtal ta plats

Kanske har du som lärare redan fungerande sätt som du använder dig av för att tillvarata elevernas intressen? Annars vill vi med våra klassrumssituationer visa att möjligheter och begränsningar i sex- och samlevnadsundervisningen kan vara svåra att förutsäga och att olika elevgrupper skiljer sig åt. Undervisningen behöver utforskas, utvärderas och omformas under pågående undervisningsmoment. Elevernas känsloreaktioner kan ge signaler om vilka frågor just dessa elever är intresserade av eller behöver utmanas inom. Känslouttryck kan vara en resurs! Vi vill uppmuntra lärare att tillsammans med sina elever våga utforska komplexa frågor – för forskningen visar att det är diskussioner eleverna längtar efter. Slutligen, oavsett undervisningsämne är det viktigt att tänka igenom möjligheten att belysa elevernas frågor ur flera perspektiv. För det är vad eleverna vill ha.

Om skribenterna

Auli Arvola Orlander och Sara Planting-Bergloo är båda forskare vid Institutionen för matematikämnet och naturvetenskapsämnenas didaktik vid Stockholms universitet. Auli Arvola Orlanders forskning inriktar sig främst på genus och frågor som berör inneslutning/uteslutning av olika handlingsmöjligheter i undervisningssituationer. Sara Planting-Bergloos forskning berör personliga och kulturella gränser i skolans sex- och samlevnadsundervisning.

Referenser

- Ah-King, M (2012). *Genusperspektiv på biologi*. Stockholm. Högskolleverket. (Pdf finns på www.uka.se.)
- Ah-King, M (2013). Queering animal sexual behaviour in biology textbooks. *Confero*, 1(2), 46–89.
- Bang Svendsen, S. H (2017). The cultural politics of sex education in the Nordics. In L. Allen & M. L. Rasmussen (Eds.) *The pallgrave handbook of sexuality education* (137–155). London: Springer Nature.
- Barron & Brown (2012). Lets talk about sex. *Nature*, 488, 151–152.
- Folkhälsomyndigheten (2017). *Sexualitet och hälsa bland unga i Sverige UngKAB15 – en studie om kunskap, attityder och beteende bland unga 16–29 år*. Taberg Media Group, Taberg, 2017.
- Olsson, H. & Eriksson, E. Red. (2018) *Den onaturliga naturen. Ett kunskapsmaterial om sexualitet och kön för lärare i naturorienterade ämnen på grundskolan och gymnasiet*. RFSU.
- Orlander Arvola, A. (2016). 'So, what do men and women want? Is it any different from what animals want?' Sex education in an upper secondary school. *Research in Science Education*, 46(6), 811–829.
- Rasmussen, M. L. (2017). Faith, progressive sexuality education, and queer secularism: Unsettling associations. In L. Allen & M. L. Rasmussen (Eds.) *The pallgrave handbook of sexuality education* (115–134). London: Springer Nature.
- Senior, K., & Chenhall, R. (2017). More than "Just learning about the organs": Embodied story telling as a basis for learning about sex and relationships. In L. Allen & M. L. Rasmussen (Eds.) *The pallgrave handbook of sexuality education* (95–114). London: Springer Nature.
- Skolinspektionen (2018). *Sex- och samlevnadsundervisning. Tematisk kvalitetsgranskning*. www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2018/sex-och-samlevnad/sex-och-samlevnadsundervisning-rapport-feb-2018.pdf (hämtad 2018-10-09)
- UNESCO (2018). *International technical guidance on sexuality education. An evidenceinformed approach*. Revised edition. www.unaids.org/sites/default/files/media_asset/ITGSE_en.pdf (hämtad 2018-06-25)

Sexualundervisning förr

Hur undervisade man om sexualitet för hundra år sedan? I nummer 3 1935 av *Biologen*, beskriver rektor O. Cronholm hur han sedan 20 år tillbaka brukar undervisa gymnasieelever i sexualkunskap.

I artikeln berättar han bland annat om att eleverna anonymt fick skriva frågor på lappar och lämna in. ...”inga efterräkningar hota dem, vad de än fråga om.” (Samma metod används ju fortfarande och beskrivs i artikeln om Kärleksakuten.)

Några exempel på elevernas frågor:

- Om ett foster dör inne i livmodern, hur går det då?
- Hur kan människan få tvillingar?
- Om man opererar bort en äggledare (om det finnes två) kan det bli barn i alla fall?
- Hur kan tuppen befrukta hönsäggen genom det hårda skalet?
- Hur kan en förökningslem bli styv?
- Hur kan det lilla barnet leva, om det ligger i vatten?
- Hur kan det vara att det en gång blir en flicka och en gång en pojke?
- Varför förbjöds inte allt annonserande och utbudande av gummivaror och dyligt ...?
- Finns det verkligen halvkönade människor d.v.s. sådana som är halvt mannar, halvt kvinnor?

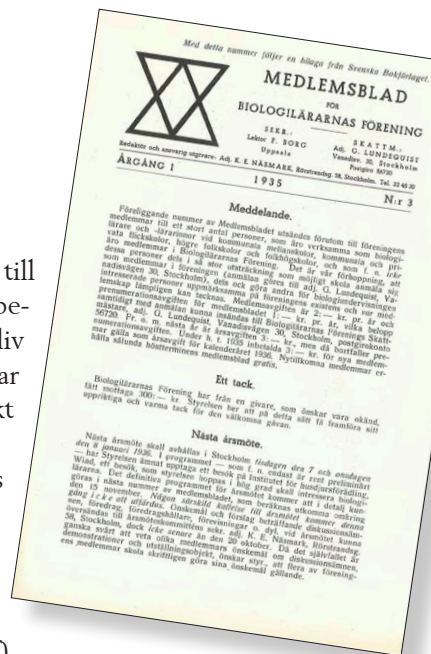
Cronholm konstaterar:

...”den sexualundervisning, som till avslutningsklassen uppskjuter behandlingen av människans könsliv kommer för sent och att den blundar för de förhållanden, som faktiskt existera.”

Om du vill läsa Cronholms text i sin helhet ingår den även i *Betänkande i sexualfrågan* avgiivet av befolkningskommissionen 1936 (weburn.kb.se/sou/206/urn-nbn-se-kb-digark-2058505.pdf)

Det dröjde däremot innan sexualundervisningen blev etablerad. Ett tillägg till kursplanen i naturkunnskap för folkskolan infördes 1942 om *könslivets biologi och hygien* och 1944 gav Kungl. Skolöverstyrelsen ut *Handledning i sexualkunskap för lärare i folkskolan*, med utförliga anvisningar för undervisningen. Men undervisningen i sexualkunskap i folkskolan blev inte obligatorisk förrän 1955.

Biologen är medlemstidning för Biologilärarnas förening. Det första numret kom ut 1935 och tidningen ges fortfarande ut med fyra nummer per år. Läs mer på biologilararna.se om föreningen och Biologen. Där finns också möjlighet att anmäla sig som medlem.

Att se och läsa

Youmo i praktiken

En vägledning om att samtala med unga nyanlända om frågor som rör hälsa, sexualitet och jämställdhet.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, mucf.se, 2017 (Pdf finns på mucf.se.) (Se även youmo.se, en sajt för 13-20-åringar.)

Respekt, en sexbok för killar

Inti Chavez Perez
Alfabet, 2018

Lätta sexboken

Inti Chavez Perez och Sara Teleman
LL-förlaget, 2014

Jag och du

Inti Chavez Perez och Sara Teleman
LL-förlaget, 2017

Sex på kartan

Tecknad film som bygger på ungdomars egna frågor.
Producerad av RFSU och UR.

Tea Consent

Tecknad film på Youtube som förklarar samtycke genom att bjuda på en kopp te. Copyright ©2015 Emmeline May och Blue Seat Studios.

Vill du?

Sju korta filmer om samtycke och en lärarhandledning med diskussionsfrågor.
Producerade av RFSU.

Många lästips finns även i referenslistan på föregående sida och på Bioresurs hemsida, se *Resurser, Kropp och hälsa*.

